

YOSHLAR TARBIYASIDA ESTETIK MADANIYAT VA IJTIMOIIY FAOLLIKNING O‘RNI

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Suvanova Dilnura Kurbanovna
dilnursuvanova51@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlar tarbiyasida estetik madaniyat va ijtimoiy faollikning o‘rni ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Estetik madaniyat shaxsning go‘zallikni anglash, qadrlash va yaratish salohiyati sifatida izohlanib, uning axloqiy tarbiya, ma‘naviy dunyoqarash, ijodiy tafakkur va muloqot madaniyatini shakllantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, ijtimoiy faollik yoshlarning jamiyat hayotida ongli ishtirok etishi, tashabbus ko‘rsatishi, mas‘uliyatni his qilishi va fuqarolik pozitsiyasini namoyon etishi bilan bog‘liq tarbiyaviy jarayon sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada estetik madaniyat va ijtimoiy faollik o‘zaro uzviy bog‘liq ekani, san‘at, adabiyot, madaniy tadbirlar, ko‘ngillilik harakati, jamoaviy loyihalar va ta‘lim muhitining yoshlar shaxsiy kamolotiga ta‘siri asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: estetik madaniyat, ijtimoiy faollik, yoshlar tarbiyasi, ma‘naviy tarbiya, san‘at, adabiyot, fuqarolik pozitsiyasi, ijodiy tafakkur, axloqiy qadriyat, tarbiyaviy muhit.

Kirish

Yoshlar tarbiyasi har qanday jamiyatning ma‘naviy barqarorligi, madaniy taraqqiyoti va ijtimoiy yangilanishi bilan bevosita bog‘liq jarayondir. Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni faqat bilimli mutaxassis sifatida tayyorlash yetarli emas; ularning estetik didi, ijtimoiy mas‘uliyati, fuqarolik qarashi, milliy qadriyatlarga hurmati va zamonaviy fikrlash madaniyatini ham shakllantirish zarur. Shu ma‘noda estetik madaniyat va ijtimoiy faollik yoshlar tarbiyasining ikki muhim tayanchi sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonunida yoshlarga oid davlat siyosati sohasidagi munosabatlarni tartibga solish asosiy maqsad sifatida belgilangan. Mazkur hujjat yoshlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, jamiyat hayotidagi ishtirokini kuchaytirish uchun huquqiy asos yaratadi. 2026-yil 20-aprelda tasdiqlangan “Yangi O‘zbekiston yoshlari — 2030” strategiyasi esa yoshlarning salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, ularni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy hayotdagi o‘rnini mustahkamlashga qaratilgan dolzarb dasturiy hujjat sifatida e‘tiborga molikdir.

Estetik madaniyat yoshlarni faqat san'atni tushunishga emas, balki hayotga nozik nazar bilan qarashga, go'zallik va xunuklik, ezgulik va loqaydlik, madaniyat va qo'pollik o'rtasidagi farqni anglashga o'rgatadi. Ijtimoiy faollik esa yoshlarni kuzatuvchi emas, balki jamiyat hayotida ishtirok etuvchi, tashabbus ko'rsatuvchi, muammoga befarq bo'lmagan shaxs sifatida tarbiyalaydi. Bu ikki tushuncha bir-birini to'ldiradi: estetik madaniyat insonning ichki dunyosini boyitsa, ijtimoiy faollik uning tashqi faoliyatini mazmunli yo'naltiradi.

Estetik madaniyat tushunchasi va uning tarbiyaviy mazmuni

Estetik madaniyat — shaxsning borliqdagi, san'atdagi, tabiatdagi, insoniy munosabatlardagi go'zallikni his etish, anglash, baholash va yaratishga bo'lgan qobiliyatidir. U faqat musiqa, rassomlik, teatr yoki adabiyot bilan cheklanmaydi. Estetik madaniyat insonning yurish-turishi, nutqi, kiyinish didi, muomala odobi, mehnatga munosabati, atrof-muhitga e'tibori va hatto kundalik hayotdagi tanlovlarida ham namoyon bo'ladi.

Yoshlar tarbiyasida estetik madaniyatning ahamiyati shundaki, u shaxsning ichki olamini tarbiyalaydi. Estetik didi shakllangan yosh inson qo'pollik, befarqlik, tartibsizlik va ma'naviy sayozlikka nisbatan murosasiz bo'ladi. U san'at asarini ko'rish yoki o'qish orqali nafaqat zavq oladi, balki inson ruhiyati, jamiyat muammolari, tarixiy xotira va axloqiy tanlovlar haqida ham fikr yuritadi.

Adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, teatr va kino yoshlar ongiga bevosita nasihat shaklida emas, obraz, kechinma va badiiy ta'sir orqali kirib boradi. Shu sababli estetik tarbiya quruq pand-nasihatdan ko'ra samaraliroq bo'lishi mumkin. Masalan, yaxshi badiiy asar yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik, mehr-oqibat, adolat, halollik va mas'uliyat haqida chuqurroq o'ylashga undaydi. San'atning tarbiyaviy kuchi ham aynan shunda: u insonni majburlamaydi, balki ichki ehtiyoj orqali o'zgartiradi.

Xalqaro miqyosda ham madaniyat va san'at ta'limining yoshlar kamolotidagi o'rni alohida e'tirof etiladi. UNESCOning madaniyat va san'at ta'limiga oid yondashuvida bunday ta'lim fuqarolik ishtiroki, demokratik madaniyat, ijodkorlik, innovatsion fikrlash, hamdardlik va ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qilishi qayd etilgan. Shuningdek, san'at faoliyatida qatnashish ijtimoiy bag'rikenglik, xilma-xillikka hurmat va fuqarolik faolligi bilan bog'liqligi ta'kidlanadi.

Yoshlar tarbiyasida ijtimoiy faollikning mohiyati

Ijtimoiy faollik — yoshlarning jamiyat hayotida ongli, maqsadli va mas’uliyatli ishtirok etishidir. Bu tushuncha faqat tadbirlarda qatnashish yoki jamoat ishlarida ko‘rinish berish bilan cheklanmaydi. Haqiqiy ijtimoiy faollik yosh insonning atrofdagi muammolarga befarq bo‘lmasligi, fikr bildira olishi, tashabbus ko‘rsatishi, jamoa bilan ishlashi, o‘z huquq va burchlarini anglab harakat qilishi bilan belgilanadi.

Yoshlarning ijtimoiy faolligi bir necha yo‘nalishda ko‘zga tashlanadi. Birinchisi — ta’lim muassasasidagi faollik: dars jarayonida ishtirok, ilmiy to‘garaklar, tanlovlar, loyihalar va munozaralarda qatnashish. Ikkinchisi — jamoaviy faoliyat: mahalla, ta’lim muassasasi, yoshlar tashkilotlari, volontyorlik harakati va ijtimoiy loyihalardagi ishtirok. Uchinchisi — fuqarolik faolligi: qonunlarga hurmat, ijtimoiy muammolarga munosabat, ekologik mas’uliyat, madaniy merosni asrash, ijtimoiy tarmoqlardan ongli foydalanish va jamiyat manfaatiga daxldor qarorlarni qo‘llab-quvvatlash.

Ijtimoiy faollik yoshlarni mustaqil fikrlashga o‘rgatadi. Faol yosh o‘zini jamiyatdan ajratib tasavvur qilmaydi; u o‘z muvaffaqiyatini yurt taraqqiyoti, oilasi, mahallasi, ta’lim muassasasi va kasbiy muhit bilan bog‘liq holda ko‘radi. Shu jihatdan ijtimoiy faollik tarbiyaning amaliy natijasidir. Chunki tarbiya faqat yaxshi gaplarni bilish emas, balki ularni real hayotda qo‘llay olishdir.

Biroq ijtimoiy faollikning mazmuni to‘g‘ri yo‘naltirilmasa, u yuzaki ko‘rinishga aylanib qolishi mumkin. Masalan, faollik faqat rasmiy tadbirlarda qatnashish, hisobot uchun suratga tushish yoki nomigagina ishtirok etish darajasida qolsa, uning tarbiyaviy ta’siri sustlashadi. Shuning uchun yoshlarni ijtimoiy faol qilishda ularning ichki motivatsiyasini uyg‘otish, tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash va natijani real hayot bilan bog‘lash muhimdir.

Estetik madaniyat va ijtimoiy faollikning o‘zaro bog‘liqligi

Estetik madaniyat va ijtimoiy faollik bir qarashda ikki xil yo‘nalishdek tuyuladi: biri shaxsning ichki didi va ruhiy olamiga, ikkinchisi esa uning jamiyatdagi amaliy harakatiga taalluqli. Aslida esa ular bir-biri bilan chambarchas bog‘langan. Estetik madaniyati rivojlangan yosh inson jamiyatdagi tartibsizlik, madaniyatsizlik, befarqlik va loqaydlikni tabiiy holat sifatida qabul qilmaydi. U atrof-muhitni obod qilish, jamoada sog‘lom muhit yaratish, san’at va madaniyatga hurmat bilan qarash, boshqalar fikrini tinglashga intiladi.

Ijtimoiy faollik esa estetik madaniyatni hayotga olib chiqadi. Masalan, yoshlarning teatrga borishi, kitobxonlik tadbirlarini tashkil qilishi, mahallada madaniy-ma'rifiy kechalar o'tkazishi, maktab yoki universitet hududini obodonlashtirishi, tarixiy obidalarni asrash bo'yicha loyihalarda qatnashishi estetik madaniyatning amaliy ko'rinishidir. Bunda go'zallikni anglash passiv zavq emas, balki ijtimoiy mas'uliyatga aylanishi lozim.

Estetik madaniyat ijtimoiy faollikka ma'naviy mezon beradi. Faollik madaniyatsiz, qo'pol yoki tajovuzkor shaklda namoyon bo'lsa, u jamiyatga foyda keltirmaydi. Aksincha, estetik did va axloqiy me'yor bilan uyg'unlashgan faollik yoshlarni murosa, muloqot, mas'uliyat, hamkorlik va bunyodkorlikka yo'naltiradi. Shuning uchun yoshlar tarbiyasida "faol bo'lish"ning o'zi yetarli emas; bu faollik madaniyatli, maqsadli va ijtimoiy foydali bo'lishi kerak.

Ta'lim muassasalarida estetik madaniyatni shakllantirish

Ta'lim muassasasi yoshlarning estetik madaniyati va ijtimoiy faolligini rivojlantiruvchi asosiy muhitlardan biridir. Maktab, kollej, texnikum va oliy ta'lim muassasalarida estetik tarbiya faqat alohida fanlar doirasida emas, butun ta'lim jarayoni orqali olib borilishi kerak. Darsning tashkil etilishi, o'qituvchining nutq madaniyati, auditoriyaning tartibi, ko'rgazmali vositalar, kutubxona faoliyati, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar — bularning barchasi yoshlarning estetik qarashiga ta'sir qiladi.

Adabiyot darslari estetik madaniyatni shakllantirishda katta imkoniyatga ega. Badiiy matn yoshlarni inson ruhiyati, ezgulik, vatan, muhabbat, halollik, adolat va mas'uliyat haqida o'ylashga undaydi. Musiqa va tasviriy san'at mashg'ulotlari esa idrok, tasavvur, hissiy sezgirlik va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Tarix, ona tili, xorijiy til, pedagogika, falsafa kabi fanlarda ham estetik tarbiya uchun keng imkoniyat mavjud. Muhimi, o'qituvchi darsni faqat axborot berish vositasi deb emas, shaxsni tarbiyalash maydoni deb ko'rishi zarur.

Ta'lim jarayonida estetik madaniyatni rivojlantirish uchun kitobxonlik madaniyatini kuchaytirish, teatr va muzeylarga tashriflarni muntazam tashkil etish, ijodiy tanlovlar, badiiy kechalar, bahs-munozaralar, talabalar ijodiy ko'rgazmalari va madaniy loyihalarni qo'llab-quvvatlash foydali. Bunday tadbirlar rasmiy majburiyat sifatida emas, yoshlarning qiziqishi va faol ishtiroki asosida tashkil etilganda samaraliroq bo'ladi.

Oilaning tarbiyaviy ta'siri

Yoshlarning estetik didi va ijtimoiy faolligi avvalo oilada shakllana boshlaydi. Oiladagi muomala, ota-onaning kitobga, san'atga, mehnatga, tabiatga, boshqalar bilan munosabatga bo'lgan qarashi farzandning dunyoqarashiga bevosita ta'sir qiladi. Agar oilada qo'pollik, befarqlik, tartibsizlik, kitobga e'tiborsizlik hukm sursa, ta'lim muassasasining tarbiyaviy ta'siri ham to'liq samara bermasligi mumkin.

Estetik tarbiyada ota-onaning shaxsiy namunasi juda muhim. Uyda kitob o'qish, musiqa tinglash, teatr va muzeylarga borish, tabiatni asrash, kiyinish va muomala madaniyatiga e'tibor berish farzand ongiga tabiiy tarzda singadi. Bolaga go'zallik haqida ko'p gapirishdan ko'ra, go'zallikni ko'rsatish, his qildirish va birga yaratish ko'proq ta'sir qiladi.

Oilada ijtimoiy faollik ham kichik mas'uliyatlardan boshlanadi. Farzandga uy ishlarida vazifa berish, qarindosh va qo'shnilarga yordam qilish, mahalla tadbirlarida qatnashish, ekologik tartibga rioya qilish, boshqalar fikrini hurmat qilish kabi odatlar keyinchalik kengroq fuqarolik faolligiga asos bo'ladi.

Madaniy-ma'rifiy tadbirlarning ahamiyati

Yoshlarning estetik madaniyatini shakllantirishda madaniy-ma'rifiy tadbirlar alohida o'rin tutadi. Biroq bunday tadbirlar faqat bayramona ko'rinish yoki rasmiy hisobot uchun emas, mazmunli tarbiyaviy maqsad bilan tashkil etilishi kerak. Adabiy kechalar, teatr tomoshalari, musiqiy dasturlar, ijodiy uchrashuvlar, muzey va tarixiy obidalarga sayohatlar yoshlarning qalbida milliy merosga hurmat uyg'otadi.

Madaniy tadbirlar yoshlarni jamoa bilan ishlashga, o'z fikrini ifodalashga, sahnada nutq so'zlashga, ijodiy mas'uliyatni his qilishga o'rgatadi. Bu jarayonda estetik tarbiya ijtimoiy faollik bilan uyg'unlashadi. Masalan, bir guruh yoshlar adabiy-badiiy kecha tayyorlasa, ular nafaqat she'r yoki qo'shiq ijro etadi, balki reja tuzadi, rollarni taqsimlaydi, sahna madaniyatini o'rganadi, tomoshabin bilan muloqot qiladi. Bu esa ularda mas'uliyat, tashabbuskorlik va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli muhitda estetik madaniyat va ijtimoiy faollik

Hozirgi yoshlar tarbiyasida raqamli muhit ta'sirini chetlab o'tib bo'lmaydi. Ijtimoiy tarmoqlar, videoplatformalar, bloglar, onlayn kurslar va raqamli ijod maydonlari yoshlarning didi, fikrlashi va ijtimoiy pozitsiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli estetik madaniyatni faqat

an'anaviy san'at bilan bog'lash yetarli emas; raqamli kontentni tanlash, baholash va yaratish madaniyatini ham tarbiyalash zarur.

Raqamli muhit yoshlar uchun katta imkoniyat beradi: ular ijodiy ishlarini namoyish qilishi, ijtimoiy loyihalar tashkil etishi, foydali axborot tarqatishi, muhim muammolar bo'yicha fikr bildirishi mumkin. Shu bilan birga, didsiz kontent, qo'pollik, yolg'on axborot, shov-shuvga intilish va yuzaki mashhurlik yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun media savodxonlik estetik madaniyat va ijtimoiy faollikning zamonaviy tarkibiy qismi sifatida qaralishi kerak.

Yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda faol bo'lishi mumkin, ammo bu faollik mazmunli, madaniyatli va mas'uliyatli bo'lishi zarur. Fikr bildirish erkinligi boshqani haqorat qilish huquqini bermaydi. Tanqid qilish madaniyati dalil, hurmat va taklifga asoslanishi kerak. Ana shunda raqamli faollik yoshlarning ijtimoiy yetukligiga xizmat qiladi.

Amaliy takliflar

Yoshlar tarbiyasida estetik madaniyat va ijtimoiy faollikni kuchaytirish uchun bir necha amaliy yo'nalishga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, ta'lim muassasalarida estetik tarbiya alohida tadbirlar bilangina cheklanmasdan, dars jarayoni, o'qituvchi nutqi, auditoriya madaniyati va talabalar faoliyati bilan uyg'un olib borilishi kerak.

Ikkinchidan, kitobxonlik, teatr, muzey, san'at ko'rgazmalari va ijodiy uchrashuvlarni yoshlarning real qiziqishlari bilan bog'lash zarur. Majburiy tadbirlar o'rniga interaktiv, bahsli, ijodiy va ishtirokchilikka asoslangan shakllar samaraliroq bo'ladi.

Uchinchidan, yoshlarning ijtimoiy loyihalarini qo'llab-quvvatlash lozim. Obodonlashtirish, ekologik madaniyat, xayriya, volontyorlik, madaniy merosni asrash, media savodxonlik va kitob targ'iboti kabi yo'nalishlar tarbiyaviy jihatdan katta imkoniyatga ega.

To'rtinchidan, oila, ta'lim muassasasi va mahalla hamkorligini kuchaytirish kerak. Yoshlarning estetik didi va ijtimoiy mas'uliyati faqat maktab yoki universitetda emas, kundalik hayotda shakllanadi.

Beshinchidan, raqamli madaniyatga alohida e'tibor berish zarur. Yoshlar internetdan foydalanishni bilishi bilan birga, undagi axborotni tanlash, tekshirish, madaniyatli muloqot qilish va foydali kontent yaratish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi kerak.

Xulosa

Yoshlar tarbiyasida estetik madaniyat va ijtimoiy faollik bir-birini to'ldiruvchi muhim tarbiyaviy omillardir. Estetik madaniyat yoshlarning ichki olamini boyitadi, didini shakllantiradi, go'zallikni anglash va qadrlashga o'rgatadi. Ijtimoiy faollik esa ularni jamiyat hayotida faol, mas'uliyatli va tashabbuskor shaxs sifatida kamol toptiradi.

Estetik didsiz faollik ko'pincha shovqinli, yuzaki yoki madaniyatsiz ko'rinishga ega bo'lishi mumkin. Ijtimoiy faolliksiz estetik madaniyat esa faqat shaxsiy zavq darajasida qolib ketadi. Shuning uchun tarbiya jarayonida bu ikki yo'nalish uyg'unlashtirilishi zarur. San'at, adabiyot, madaniyat, jamoaviy loyiha, volontyorlik, media savodxonlik va fuqarolik mas'uliyati birgalikda olib borilgandagina yosh avlodning ma'naviy yetukligi va ijtimoiy foydali faolligi kuchayadi.

Yoshlarning estetik madaniyatini rivojlantirish ularni go'zallikni ko'ra oladigan, ijtimoiy faolligini shakllantirish esa jamiyatga foyda keltira oladigan inson sifatida tarbiyalaydi. Bunday yoshlar kelajakda nafaqat o'z kasbining egasi, balki madaniyatli, tashabbuskor, mas'uliyatli va ma'naviy barkamol fuqaro bo'lib yetishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. 2016-yil 14-sentabr, O'RQ-406-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston yoshlari — 2030" strategiyasini tasdiqlash hamda yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. 2026-yil 20-aprel, PF-66-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. 2023-yil 11-sentabr, PF-158-son.
4. UNESCO. *Framework for Culture and Arts Education*. Paris: UNESCO, 2024.
5. Abdulla Avloniy. *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: O'qituvchi.
6. Fitrat A. *Oila yoki oila boshqarish tartiblari*. Toshkent.
7. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. *Pedagogika*. Toshkent: O'qituvchi.